

YENİLENEN SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ*

Doç.Dr. Tekin ÇELİKKAYA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, tcelikkaya@gmail.com

Mutlu KÜRÜMLÜOĞLU

dmnmutlu@gmail.com

ÖZ

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirtilen amaçların etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin büyük bir rolü vardır. Bu sebeple, sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların bulgulara dayalı olarak ortaya konulması önem taşımaktadır. Bu araştırma, 2017 ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koyarak; programla ilgili değerlendirmelerde bulunmak, programın uygulamadaki görünümünü ortaya çıkarmak ve programın gelişimine katkı sağlamak amacı ile yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen ve gönüllülük esasına dayalı olarak Sivas İlinde görev yapan 110 Sosyal Bilgiler Öğretmeninden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 8 sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Örneklem dışında tutulan 3 sosyal bilgiler öğretmeni ile de ön görüşmeler yapılarak soruların anlaşılabilirliği ölçülmüştür. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden tümevarımcı analiz kullanılmıştır. Bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında toplamda % 94 oranlarında bir güvenilirlik sağlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak şu sonuçlar ortaya elde edilmiştir; araştırmaya katılıp hizmet içi eğitim aldığı belirten öğretmenlerin yarısından fazlası bu eğitimin yeterli olmadığını, bu eğitimlerin akademisyenler tarafından az kişinin katıldığı bir grup eğitimi ile sınıf ortamında uygulamalı olarak, verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler, yeni programın uygulanmasında özellikle ders saati sayısının yetersizliği, programın öğrenci seviyesine uygun olmaması, müfredatın yoğun olması, ders kitaplarının yeterli olmaması, programın pilot uygulama yapılmadan aniden uygulanması gibi durumlardan dolayı zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Eksikliği hissedilen konuların başında Atatürkçülük konuları gelmektedir. Öğretmenler, Atatürkçülük konularının ve ders saati sayısının artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmeni, Öğretmen görüşleri

TEACHERS' OPINIONS ON THE RENEWED SOCIAL STUDIES CURRICULUM

ABSTRACT

Teachers who are practitioners of the program have a major role in effectively achieving the goals outlined in the social studies curriculum. Therefore, it is important that the problems faced by the social studies teachers are based on findings. This research reveals the views of social studies teachers related to the renewed Social Studies curriculum; to make evaluations about the program, to reveal the appearance of the program in practice and to contribute to the development of the program. The research used case study from qualitative research methods. The study group consists of 110 Social Studies Teachers who are working in the province of Sivas based on volunteerism determined by appropriate sampling method in 2017-2018 academic year. A structured interview form consisting of 8 questions and developed by researchers was used as a data collection tool. Preliminary interviews were conducted with 3 social studies teachers who were excluded from the sample, and the understanding of the questions was measured. In the analysis of the obtained data was used inductive analysis from the types of content analysis. A reliability of 94 % was achieved in the reliability study. As a result; more than

* Bu çalışma 27-30 Nisan 2018 tarihinde Nevşehir'de düzenlenen X. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Bu çalışma Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Proje Numarası: EGT.A4.18.008

half of the teachers stated who had received in-service training were not enough; these trainings should be given practically by academicians in a classroom with a group training attended by few. Teachers stated that they had difficulties in implementing the new program, especially due to inadequate number of teaching hours; the curriculum is not suitable for the student's level, the curriculum is intensive, the textbooks are not sufficient, the curriculum is applied suddenly. There are Atatürkism topics at the beginning of the issues that are lacking. Teachers stated that the number of subjects and the number of teaching hours should be increased.

Key Words: 2017 Social Studies Curriculum, Social Studies Teacher, Teaching Opinions

GİRİŞ

Eğitim, bireyin millî, manevi ve kültürel değerler başta olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, estetik duyarlılık gibi davranışları kazanmasını içeren bir süreçtir. Bir eğitim sistemini oluşturan temel öğelerin başında öğretim programı geldiği için eğitimde reform çalışmaları öğretim programları üzerinde yoğunlaşmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017). Varış (1997) ise öğretim programı, “bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, millî eğitimin ve kurumun amaçlarını gerçekleştirmeye dönük tüm faaliyetleri kapsayan düzenek” olarak tanımlamaktadır.

Öğretim programları, içinde bulunulan çağda, toplumsal ihtiyaçlar çerçevesinde, bireysel ilgi, tutum, beklenti ve gelişim gibi birçok alandaki değişimleri ve yenilikleri yeni yetişen kuşağın davranışlarına yansıtma yükümlüdür. Bu yansıtma, program geliştirme adı verilen bir süreçle gerçekleştirilir. Program geliştirme üç temel boyuttan oluşmaktadır. Bunlar (Ornstein & Hunkins, 1998; Oliva, 2005.akt. Doğanay ve Sarı, 2008);

- ✓ Yürürlükte olan programın araştırmalar yoluyla değerlendirilmesi,
- ✓ Zamanla meydana gelen değişim ve yenilikleri de dikkate alarak yeni bir program tasarlama,
- ✓ Tasarlanmış olan bu programı uygulamaya koyma.

Günümüzdeki eğitim-öğretim anlayışı öğrencinin bilişsel olarak değerlendirilmesinden ziyade, bilginin birey için anlamlı ve yaşama aktarılabilir hâle getirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu anlayış, eğitim sistemlerinin yeniden düzenlenmesini, kapsamlı ve sürdürülebilir müdahalelerle devamlı olarak yenilenmesini zorunlu kılmakta hatta bu güncelleme ve geliştirme çalışmalarının, eğitimin ayrılmaz bir parçası hâline gelmesine sebep olmaktadır (MEB, 2017). Ayrıca geliştirilen her öğretim programı, uygulamadaki görünümü açısından denetlenme ve geliştirilme faaliyetlerine ihtiyaç duyar (Gök ve Tufan, 2015).

Öğretim programlarının temel amacı öğrencileri iyi bir vatandaş haline getirmek olup bunu gerçekleştirebilmek için de ilköğretim okullarında okutulan Sosyal Bilgiler dersi yoluyla öğrencilere toplum içindeki rollerini benimsetme, toplumsal yaşama uyum sağlama ve onlarla uyumlu bir biçimde yaşamak için gerekli olan bilgiler ve beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır (Sönmez, 1996).

Sosyal Bilgiler dersi, bireylerin sosyal ve kültürel yaşantılar edinmeleri, bu kapsamda birikim ve tecrübe sahibi olmaları için de en uygun ve kapsamlı bir içeriğe sahip olan bir derstir. Böylesine kapsamlı bir içeriğe sahip olan bir ders onlara, insanlığın yüzyıllardan beri oluşturduğu zengin ve kültürel deneyimi tanıma olanağı verir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Bu açıdan ele alındığında Sosyal bilgiler dersi, geçmiş ile bugün arasında kültürel birikimi yeni nesillere aktaran bir köprü vazifesi yapar. Toplumlara toplum yapan da bu kültürel gelişmişliklerini koruyabilmeleri ve geliştirebilmeleridir. Bu gelişimi sağlamayı amaçlayan öğretim programları bir defa yapılan ve sona eren bir etkinlik değildir. Hazırlanan öğretim

programlarının sürekliliğini sağlamak için programlar esnek hazırlanmalı, çeşitli sosyal ve ekonomik şartlara göre düzenlenebilmelidir (Büyükkaragöz,1997,akt:Tarman, Ergür ve Eryıldız, 2012).

Bir öğretim programının süreklilik kazanması, programın tasarlandığı hali ile gerçek hayattaki uygulaması arasındaki çelişkilerin en aza indirilmesi ile mümkün olabilir. Program değerlendirme sonuçlarına göre programa süreklilik kazandırılması açısından atılması gereken ilk adım; bir diğer adı programın düzeltilmesi ve geliştirilmesi olan araştırma geliştirme (ar-ge) çalışmalarına başlamaktır. Bu bağlamda sözü edilmesi gereken temel durum, programın uygulanmasına ilişkin devam eden problemlerden haberdar olunup olunmadığıdır. Sözü edilen problemlerin çözümüne ilişkin her tür çalışma, programının düzeltilmesi ve geliştirilmesi için bir adımdır (Demirel, 2000).

Milli Eğitim Bakanlığı programı uygulamaya koymadan önce Taslak müfredatlar 13 Ocak 2017 tarihinde Millî Eğitim Bakanı Sayın İsmet Yılmaz tarafından düzenlenen bir basın toplantısıyla kamuoyunun görüşlerine sunulmuştur. Söz konusu tarihte “askıya çıkarılan” taslak müfredatlar, 10 Şubat 2017 tarihine kadar, 27 gün süreyle mufredat.meb.gov.tr adresinde incelemeye ve görüş bildirimine açık tutulmuştur. Bu süre zarfında “mufredat.meb.gov.tr” adresi üzerinden 175.342; TTKB kurumsal e-posta adresi aracılığı ile de 8.850 görüş bildirilmiştir. Müfredatların askıda kaldığı 13.01.2017–10.02.2017 tarihleri arasında toplumun her kesiminden kişilerin, kurum ve kuruluşların görüş ve önerileri alınmıştır. Kamuoyundan gelen bu geri bildirimler, akademisyen ve öğretmenlerden oluşan çalışma gruplarında görev almış 360 kişinin katıldığı bir çalıştayda büyük bir hassasiyetle değerlendirilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanmış taslak müfredatlar, Millî Eğitim Bakanına arz edilerek 02 Mayıs 2017 tarihinde Makam Onayı alınmıştır (TTKB, 2017).

Zira bir program ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, eğer programın uygulanması için gerekli olan ortam ve koşullar sağlanmamışsa programın başarı olması da o ölçüde azalacaktır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının, öğretmenlerden yeterli desteği bulamaması uygulamada güçlükler oluşturabilir. Tüm bunlar da öğrencilerin derse yönelik tutumlarını etkileyebilir. Yeni oluşturulmuş olan sosyal bilgiler dersi öğretim programından hedeflenen amaçların yakalanması, alanda karşılaşılan sorunların belirlenmesine ve belirlenen sorunların giderilmesi için eğitim politikalarının geliştirilmesine bağlıdır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirtilen amaçların etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinde programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin büyük bir rolü vardır. Bu sebeple, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların ortaya konulması önem taşımaktadır. Ayrıca bu alanda konu ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanılmamış olması da çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada öğretmenlerin programa yönelik görüşleri ele alınmıştır. Bu araştırma, 2017 ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile ilgili sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koyarak; programla ilgili değerlendirmelerde bulunmak, programın uygulamadaki görünümünü ortaya çıkarmak ve programın gelişimine katkı sağlamak amacı ile yapılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan ve güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde inceleyen, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların açıkça belli olmadığı, değişik kaynaklardan edinilen kanıtların kullanılarak sistemli ve derinlemesine incelendiği görgül bir araştırma deseni olan durum çalışması kullanılmıştır (Yin,1989).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen ve gönüllülük esasına dayalı olarak Sivas İlinde görev yapan 110 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Bu öğretmenlerin 60'ı ile yüz yüze 50'si ile de telefonla görüşülüp öğretmenlere bu konuda bilgi verildikten sonra sorular e-posta yolu ile öğretmenlere gönderilmiş ardından da cevaplar yine e-posta yolu ile alınmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Analizi

Araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 8 sorudan oluşan yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Örneklem dışında tutulan 3 sosyal bilgiler öğretmeni ile de ön görüşmeler yapılarak soruların anlaşılabilirliği ölçülmüştür. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden olan tümevarımcı analiz kullanılmıştır. Güvenirlik için her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar üzerinde bütün karşılaştırmalarda *görüş birliği* ve *görüş ayrılığı* sayıları tespit edilerek, araştırmanın (iç) güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplanmıştır. Bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenilirlik çalışmasında toplamda % 94 oranlarında bir uzlaşma (güvenirlik) sağlanmıştır. Miles ve Huberman'a (1994) göre, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun % 90'a yaklaşması ya da % 90'ı geçmesi durumunda arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanmış olmaktadır. Araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve çalışma grubunun bakış açılarını yansıtmak amacıyla doküman metinlerinden alıntılara yer verilmiştir.

Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla aşağıdaki sorular sorulmuştur;

- 1-Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı hakkında hizmet içi eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitim yeterliliğine ilişkin bir değerlendirme yapar mısınız?
- 2- Bu tür eğitimlerin kimler tarafından nasıl verilmesini isterdiniz?
- 3-Size eski ile yeni programlardan birini seçme ve uygulama imkânı verseler hangisini tercih ederdiniz? Niçin?
- 4-2005 ile 2017 programları kıyasladığınızda genel olarak neler değişmiştir?
- 5-Yeni programın uygulanmasında yaşanan zorluklar nelerdir ve bu zorlukların ortadan kaldırılması için neler yapılabilir?
- 6-Yeni Programda eksikliğini hissettiğiniz konular var mı? Varsa hangileridir?
- 7-Bugünkü programda Atatürkçülük konularının azaltılması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?
- 8-Programa eklenmesi ya da çıkarılması ile ilgili önereceğiniz durumlar nelerdir?

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında sorulan soruların sıralaması esas alınıp sorulara verilen cevaplar tablolaştırılarak sunulmuştur. Verileri desteklemek amacıyla öğretmenlerin görüşlerine yer verilerek, kadın öğretmenler için K1,K2,K3,...K61; erkek öğretmenler için E1,E2,E3,...E49 kodları kullanılmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “Yenilenen 2017 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı hakkında hizmet için eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitim yeterliliğine ilişkin bir değerlendirme yapar mısınız?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yenilenen 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu Ve Buna İlişkin Görüşler

Hizmet İçi Alma Durumu	Eğitimin Yeterliliği Durumu	f	Toplam
Aldım	Yeterli değildi	41	69
	Orta düzeydi.	14	
	Yeterliydi.	10	
	Genel olarak iyiydi	4	
Almadım	Programa yönelik eğitim almadım.	41	41
Toplam			110

Tablo 1 incelendiğinde 41 öğretmen hizmet içi eğitim almadığını, 69 öğretmen ise hizmet içi eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Hizmet içi eğitim alanlar bu eğitimi yeterli değil (41), orta düzeyde (14), yeterli (10), genel olarak iyi (4) şeklinde değerlendirmişlerdir.

Hizmet içi eğitime katılanların yarısından fazlası bu eğitimin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Eğitimin yeterli olmadığını K3 “Yeterli değildi. Eğitimi veren kişiler donanımlı ve yeterli değildi. Hizmet içi veren eğitimciler alanla ilgili çok fazla bilgi sahibi değildi.” şeklinde, E12 ise “Eğitim yetersizdi. Sadece eklenen ve çıkarılan konulardan bahsedildi. Uygulama süreciyle ilgili bilgi verilmedi.” şeklinde; Orta düzeyde olduğunu, E32 “Eğitim orta düzeydeydi. Genel özellikleri hakkında bilgi verildi. Ayrıntılarına değinilmedi.” şeklinde; yeterli olduğunu K19 “Yeterli düzeydedir; çünkü eğitim dinamik bir yapıda sürekli gelişme ve yenileşme içindedir.” şeklinde; genel olarak iyi olduğunu ise E49 “Eğitim genel olarak iyiydi. Program hakkında çoğu bilgi iyi bir şekilde aktarıldı.” şeklinde; programa yönelik eğitim almadığını E10 “Programa yönelik eğitim almadım. İnternet üzerinden indirip kendim bilgilendim.” şeklinde ifade etmişlerdir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “Yenilenen bu tür eğitimlerin kimler tarafından nasıl verilmesini isterdiniz?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Hizmet İçi Eğitimlerin Kimler Tarafından Nasıl Verilmesi Gerektiğine İlişkin Görüşler

Kimler	Nasıl Verilmeli	f	Toplam
Akademisyenler	Seminer dönemlerindeki çalışmalar kapsamında	10	30
	Kapsamlı ortamda uygulama ile	6	
	Sınıf ortamında uygulama ile	5	
	Grup eğitimi ile	5	
	Anlatıp-yorumlama ile	4	
Eğitim uzmanları	Uygulama yapılarak	16	28
	Uzaktan eğitim ile	12	
Öğretmenler	Seminer dönemlerindeki çalışmalar kapsamında	10	25
	Uygulama yapılarak	8	
	Atölye çalışmaları ile	7	
Programı Hazırlayan Kişiler	Uygulama yapılarak	12	12
Konuya Yetkin Kişiler	Uzaktan eğitim ile	11	11
Bakanlıktan Kişiler	Uzaktan eğitim ile	5	9
	Seminer şeklinde	4	
Toplam			115

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenler bu eğitimlerin en çok (30) akademisyenler tarafından en az (9) ise bakanlıktan kişiler tarafından verilmesini istemekte olup bunun yanı sıra eğitim uzmanları (28), öğretmenler (25), programı hazırlayan kişiler (12) ve konuya yetkin kişiler (11), tarafından verilmesi de istenmiştir.

Öğretmenler bu eğitimlerin *akademisyenler tarafından* seminer dönemlerindeki çalışmalarla (10), kapsamlı ortamda uygulama ile (6), sınıf ortamında uygulama yapılarak (5), grup eğitimi ile (5) ve anlatıp-yorumlama ile (4), *eğitim uzmanları tarafından* uygulama yapılarak (16) ve uzaktan eğitimle (12), *öğretmenler tarafından* seminer dönemindeki çalışmalarla (10), uygulamalı olarak (8) ve atölye çalışmalarıyla (7), *programı hazırlayan kişiler tarafından* uygulama yapılarak (12), *konuya yetkin kişiler* tarafından uzaktan eğitim ile (11), *bakanlıktaki kişiler* tarafından uzaktan eğitim ile (5), seminer şeklinde (4) verilmesini istemişlerdir.

Akademisyenler tarafından Seminer dönemindeki çalışmalar kapsamında verilmesi gerektiğini ifade eden E33 bu durumu “... *seminer döneminde yapılacak çalışmalar şeklinde hem daha iyi aktarılır hem de öğretmenlerin takıldıkları noktalar birebir olarak giderilir.*” şeklinde, *kapsamlı ortamlarda uygulama yapılarak* verilmesi gerektiğini ifade eden E30 “... *daha kapsamlı ortamlarda uygulama yapılarak birebir olarak gösterilmelidir.*” şeklinde, *Grup eğitimi* ile verilmesi gerektiğini ifade eden K24 “...*az kişinin katıldığı bir grup eğitimi ile birebir olarak verilmelidir.*” şeklinde, *sınıf ortamında uygulama* ile verilmesi gerektiğini ifade eden K3 “...*sınıf ortamında uygulamalı olarak, etkinlik düzenleyerek anlatılmalıdır*” şeklinde ifade etmişlerdir.

Eğitim uzmanları tarafından, uygulama yapılarak verilmesi gerektiğini ifade eden K38 bu durumu “*Eğitimler gerçekçi açılardan değerlendirilerek verilmeli, yaşama aktarılarak konuyla ilgili uzman eğitimciler ve halen eğitim vermekte olan bireylerce sunumlar ve uygulamalar yoluyla yapılmalıdır. Eğitimin içinde birebir yer almayan uzmanlar tarafından verilen seminer ve bilgiler havada kalmaktadır.*” şeklinde, *uzaktan eğitim* ile verilmesi gerektiğini ifade eden E22 bu durumu “*Uzman kişiler tarafından uzaktan eğitimle bizlere yeni şeyler katacak şekilde verilmelidir.*” şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenler tarafından, seminer dönemindeki çalışmalar ile verilmesi gerektiğini ifade eden E7 bu durumu “*Bu tür eğitimlerin alanında uzman öğretmen olan kişiler tarafından verilmesini isterdim. Bu öğretmen kişilerde Sosyal Bilgiler Öğretimi alanında Lisansüstü eğitimi yapmakta olan veya yapanlar arasında seçilmelidir. Bu konuda seçilen kişiler değişiklikleri yakından takip etmektedirler. Eğitimler her dönem başında ve sonunda zümre toplantıları yapılırken verilmelidir. Böyle olduğunda yapılan çalışmaların daha verimli olacağını düşünüyorum.*” şeklinde ifade etmiştir.

Programı hazırlayan kişiler tarafından, uygulamalı olarak verilmesi gerektiğini ifade eden K56 bu duruma ise “*Bu tür eğitimler müfredat hazırlanma sürecinde yer almış kişiler tarafından üstünkörü değil brans brans her kazanım tek tek incelenerek nasıl uygulayacaklarını göstererek verilmelidir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Konuya yetkin kişiler tarafından, uzaktan eğitim ile verilmesi gerektiğini ifade eden K59 “*Kendini yetiştirmiş, özgüven sahibi, bu işin hakkını gerçekten verebilecek kişiler tarafından uzaktan eğitimle vermesi gerekir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Bakanlıktan kişiler tarafından, uzaktan eğitim ile verilmesi gerektiğini ifade eden K15 “Bakanlıktan konuya hâkim biri tarafından uzaktan eğitim şeklinde öğretmenlere aktarabilir.” şeklinde, seminer ile verilmesi gerektiğini ifade eden E15 “Sene başında ve bakanlıktan gelecek kişilerce verilmesi uygun olur” şeklinde ifade etmiştir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “Size eski ile yeni programlardan birini seçme ve uygulama imkânı verseler hangisini tercih ederdiniz? Niçin?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. 2005 İle 2017 Öğretim Programlarından Hangisinin Neden Tercih Edilmesi Gerektiğine İlişkin Görüşler

Program	Tercih Nedeni	f	Toplam
2017	Etkinliklerin daha fazla ve eğlenceli olması	16	73
	Kazanımların azalması	16	
	Programın anlaşılır ve iyi olması	16	
	Sade ve anlaşılır olması	11	
	Öğrenciyi merkeze alması	5	
	Uygulanabilirliğinin yüksek olması	5	
	Kitapların görsel açıdan iyi olması	4	
2005	Konu yoğunluğunun daha iyi olması	5	20
	Kılavuz kitabının olması	4	
	Tarih ve coğrafya konuları açısından zengin olması	2	
	Kültürlü bireyler yetiştiriyor olması	2	
	Milli değerlerin daha baskın olması	2	
	Toplum yapımıza daha uygun olması	2	
	Daha fazla dokümanın ve kaynağın olması	2	
	Öğrenci seviyesine daha uygun olması	1	
Hiçbiri	Konuların çok fazla olması	6	11
	Eksikliklerinin ve sıkıntılarının olması	5	
Öğretmenin oluşturduğu program	İkisinin ortalaması alınarak bir program oluşturma	4	7
	Kazanımlara bağlı kalarak kendi programını oluşturma	3	
Toplam			111

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenler en çok (73) 2017 programını en az (7) ise kendi programlarını oluşturmayı tercih etmelerinin yanında 2005 programını (20) tercih edeceklerini ve ikisini de tercih etmeyeceklerini (11) ifade etmişlerdir.

2017 programını tercih eden öğretmenlerden E45 bu durumu “...daha fazla etkinlik zamanı kalacak ve eğlenceli etkinlikler yapılabilir diye düşünüyorum” şeklinde, K14 bu durumu “...eksikleri olsa da eskisine göre bizim ve öğrencilerin ihtiyaçlarını daha net karşılayan iyi bir program oldu.” şeklinde, E14 bu durumu “Yeni program; çünkü yeni program içerik olarak daha güncel ve uygulanabilirliği yüksek.” şeklinde, K35 bu durumu “5.sınıf kitaplarını beğendim görsel ve içerik olarak daha güzel.” şeklinde ifade etmişlerdir.

2005 programını tercih eden öğretmenlerden K27 bu durumu “...yeni programda birçok kazanım çıkarıldı. Fakat dersimizle ilgili bazı önemli konular artık yok, onun için eski

programda konu yoğunluğu daha iyiydi.” şeklinde, K3 bu durumu “... öğretmen kılavuz kitapları ile bilgileri farklı şekilde gösterebiliyorduk ve bu kitaplar ders esnasında bize yol gösteriyordu.” şeklinde, E32 bu durumu “Eski program uzun yıllar uygulandığı için daha fazla dokümanım ve kaynağım vardı, yeni programda kaynaklar sınırlı olduğu için eskisini tercih ederdim.” şeklinde, E38 bu durumu “... çünkü yeni programda öğretmenlerin görüşleri dikkate alınmadı” şeklinde ifade etmişlerdir.

İki programın da seçilmemesi tercih eden öğretmenlerden E5 bu durumu “Hiçbirini tercih etmezdim çünkü konu çok olduğu için konu yetiştirmekte zorlanıyorum.” şeklinde, K50 bu durumu “Her ikisini de tercih etmezdim. Çünkü ikisinin de çok fazla eksiklikleri ve sıkıntıları var. Daha çok uygulamaya dönük bir program isterdim. Mesela ülkemizdeki her öğrenci Çanakkale’ye gitmeli, zaman zaman dersi dışarda işleyebilmeliyiz, ücretsiz arazi müze gezileri olmalı, dışardan konu ile ilgili kişiler derse gelmeli, mesela ülkemizin yönetim şeklini anlatırken bir muhtar ve ya belediye başkanı sınıfa gelse çocuklar bu süreci birinci kişiden dinlese çok güzel olurdu. Daha çok yaparak yaşayarak öğrenmeye ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum” şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenin oluşturduğu programı tercih eden öğretmenlerden K30 bu durumu “Yeni programında eski programında artı ve eksileri var. İkisinin de ortalamasını alarak yeni bir program oluştururum.” şeklinde, E25 bu durumu “Her ikisini harmanlardım böylelikle daha iyi ve daha uygun program ortaya çıkardı.” şeklinde ifade etmişlerdir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “2005 ile 2017 öğretim programları kıyasladığımızda genel olarak neler değişti?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. 2005 İle 2017 Öğretim Programları Kıyasladığında Genel Olarak Nelerin Değiştiğine İlişkin Görüşler

Değişimler	f
Sadeleşmenin olması	47
İçerik kısmında değişimin olması	29
Öğrenci merkezli değişimin olması	22
Kılavuz kitabının kaldırılması	9
Atatürkçülük konularının azalması	7
Herhangi bir farklılığın olmaması	6
Öğretmeni daha aktif hale getirmesi	5
Güncelleştirmenin yapılması	5
Ünitelerin kaldırılıp, öğrenme alanlarının getirilmesi	4
Değerler eğitiminin daha fazla olması	3
Yöntem ve tekniklerde değişimin olması	2
Görselliğin daha artması	2
Becerilerin sayısının artması	2
Öğrenci seviyesinin üstünde olması	1
Toplam	144

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu programdaki değişimin sadeleşme (47) yönünde olduğunu ifade ederken en az da öğrenci seviyesinin üstünde (1) olduğunu ifade etmişlerdir. Bu değişimlerin yanında içerik kısmında değişimin olması (29), öğrenci merkezli değişimin olması (22), kılavuz kitabının kaldırılması (9), Atatürkçülük konularının azaltılması (7), herhangi bir farklılığın olmaması (6), öğretmeni daha aktif hale getirmesi ve

güncelleştirmenin yapılması (5), ünitelerin kaldırılıp, öğrenme alanlarının getirilmesi (4), değerler eğitiminin daha fazla olması (3), yöntem ve tekniklerde değişimin olması, görselliğin ve becerilerin sayısının artması (2) şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Sadeleşmenin olduğunu ifade eden E12 bu durumu “Yoğunluk azaldı. Önceki programlarda bazı kazanımların kapsamı belli olmadığı için bazı konular verilen sürede yetiştirilemeyebiliyordu.” şeklinde, K9 ise “Kazanımların sayısı azalmıştır, böylece dersin işlevselliği daha da artmıştır.” şeklinde ifade etmiştir.

İçerik kısmında değişimin olduğunu ifade eden K4 bu durumu “İçerik de yapılan değişimin öğretmen becerisi ile doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum, öğretmen değişmeyince yöntem değişmiyor dolayısıyla program sadece konu olarak değişmiş oluyor.” şeklinde, K39 ise “İçeriğin daha düzenli hale geldiğini görmüştür ama konular konusun da yetersiz olduğunu düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci merkezli değişimin olduğunu ifade eden E32 “Öğrenci merkezli bir değişim oldu, öğrenciyi aktifleştirerek aktif öğrenmeyi bire bir sağlıyor.” şeklinde, K26 ise “Öğretmen merkezlikten çıkıp öğrenci merkezliye geçiş olduğunu söyleyebilirim. Tabi konuların sınıf seviyesine uygunluğu konusunda da çok değişiklik var.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci seviyesinin üstünde olduğunu ifade eden K38 bu durumu “Yeni programın yaş durumunun pek fazla gözetilmeden yapıldığını bu yüzden öğrencilerin üzerinde bir program olduğunu düşünüyorum.” şeklinde, Herhangi bir farklılığın olmadığını ifade eden K22 bu durumu “Kitaplardaki metinler dışında değişiklik fazla yok, konular yine aynı.” şeklinde ifade etmiştir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “Yeni öğretim programın uygulanmasında yaşanan zorluklar nelerdir ve bu zorlukların ortadan kaldırılması için neler yapılabilir?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Yeni Öğretim Programın Uygulanmasında Yaşanılan Zorluklara Ve Bu Zorlukların Nasıl Ortadan Kaldırılacağına İlişkin Görüşler

Zorluklar	f	Öneriler	f
Ders saati sayısının yetersizliği	31	Ders saati arttırılmalı	30
		Program sadeleştirilmeli	1
Programın öğrenci seviyesine uygun olmaması	24	Etkinlikler seviyeye uygun oluşturulmalı	11
		Program oluşturulurken öğretmen görüşü alınmalı	8
		Etkinlikler arttırılmalı	3
		Bölgesel farklılıklar dikkate alınmalı	2
		Kazanımlar esnek olmalı	1
Müfredatın yoğun olması	18	Konular azaltılmalı	9
		Gerçek hayata uygun program	4
		Dersi etkili işleme	1
Ders kitaplarının yeterli olmaması	13	Ders saati arttırılmalı	1
		Kitapların daha iyi olması	5
		Ders kitaplarının içeriğinin zengin olması (görsel, etkinlik vs.)	4
		Öğretmen Kılavuz Kitaplarının olması	3
		Öğrenci Çalışma Kitaplarının olması	1

Öğretmen yetersizliği	12	Öğretmenlere hizmet içi eğitim kursları verilmeli	12
Öğrenci Sayısının fazlalığı (Fiziki koşulları)	10	Okullardaki fiziki imkânların iyileştirilmesi	8
		Okul sayısının artırılması	5
		Konu sıralamaları düzeltilmeli	5
Konularda arasındaki bütünlük	7	Konu sınırları net çizilmeli	2
		Konular somutlaştırılmalı	1
Programın aniden uygulanması	5	Pilot uygulama ile kademeli geçiş	5
Toplam	110		121

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenler en çok karşılaştıkları zorluk olarak ders saatini yetersizliğini (31), en az ise programın aniden uygulanmasını (5) ifade etmişlerdir. Diğer karşılaşılan zorluklar için ise programın öğrenci seviyesine uygun olmaması (24), müfredatın yoğun olması (18), ders kitaplarının yeterli olmaması (13), öğretmen yetersizliği (öğretmenin kazanımları kavratma konusunda sıkıntı yaşaması, sınıfa hâkim olma sorunu ve güncel konular ile alanındaki gelişmelerle ilgili) (12), öğrenci sayısının fazlalığı (fiziki koşullar) (10) ve konular arasında bütünlük (7) ve programın aniden uygulanması (5) şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Ders saati sayısının yetersizliği zorluğunun çözümüne yönelik olarak E7 “Konularımız çok yoğun konuları yetiştirmeye çalışıyoruz fakat ders saatimiz yetmiyor bunun için. Ders saatimiz özellikle 8. sınıflarda artırılmalı.”, K22 ise “Konuların fazla olması nedeniyle süreyi yetiştiremiyoruz. Ders saatimiz etkinlik yapmamıza yetmiyor. Ders saatimizin süresi artırılabilir ya da programdaki konular sadeleştirilebilir” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Programın öğrenci seviyesine uygun olmaması zorluğuna yönelik olarak K17 “Uygulanıp tekrar incelenmeli biz öğretmenlerin görüşlerine tekrar başvurulmalı.”, K26 “İlkçağ medeniyetleri konusu 6. sınıflar için bile zor iken 5. sınıflara bunu kavratmak neredeyse imkânsız. Konuların sınıf seviyesine uygunluğu çok iyi tespit edilmeli.”, K35 “Tüm ülkede müfredatın uygulandığı unutulmamalı, araç gereç ve yöntemler açısından esnek olmalı.”, E27 ise “Konu sayıları azaltılabilir sadeleştirilebilir konu sıralamaları dikkat edilebilir öğrenciler daha çok etkinlik yapabilmesi için eğlenceli etkinlikler konulabilir.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Müfredatın yoğun olması zorluğuna yönelik olarak E5 “Konular azaltılmalıdır ki her şeyi anlatma kaygısından çok, dersi etkili işleme önem kazanmalı.”, K15 “Müfredatımız çok yoğun, konular zamanında yetişmiyor ders saatimiz artırılabilir.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Ders kitaplarının yeterli olmaması zorluğuna yönelik olarak K41 “Konuların içeriği verilirken mutlaka daha öz verilmesi gerekiyor. Çok uzun metinler veriliyor. Mesela Sakarya Savaşı'nın sonuçları başlığı altında madde madde verilebilir. Paragraf içerisinde veriliyor bu da kitabın daha sıkıcı hale gelmesine sebep oluyor.”, E43 “Günlük plan istenmemeli, faydalı olmuyor. Kâğıt israfından başka bir şey değil, kılavuz kitaplarımız tekrar verilir kullanılmalı.”, K55 “Kılavuz kitapları kullanılmaya başlanıp, planlar kitaplara yine eklenmelidir.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Öğretmen yetersizliği zorluğuna yönelik olarak K57 “Öğretmenler alanındaki gelişmeleri bilmiyorlar, yeni yöntem teknikleri bilmeyince konuları aktarmada zorluk yaşıyorlar. Bu zorluk için hizmet içi eğitimler yapılarak eğitim öğretim program daha işlevsel hale getirilmelidir.” K26 ise “Hizmet içi eğitimlerde kazanımları okumak yerine uygulamalı etkinlikler yapılırsa daha iyi olur.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Öğrenci sayısının fazlalığı zorluğuna yönelik olarak E14 “Okullar imkân bakımından eşitlenmeli, fiziki imkânlar, akıllı tahta vb.”, K57 “Sınıf sayılarının azaltılması gerekli teknolojik aletlerin ve materyallerin temin edilmesi lazım.”, E40 ise “Okulların materyal eksikleri tamamlanmalı. Okul dışı gezilerle de desteklenmelidir.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Konular arasında bütünlük zorluğuna yönelik olarak E8 “Bence, en faydalısı MEB açık açık bir kitap yayınlamalı bu kitap dışı hiçbir şey beklemeyin diye ya da konu sınırları net çizilmeli.”, E27 “Konu sayıları azaltılabilir sadeleştirilebilir konu sıralamaları dikkat edilebilir.”, K44 ise “Program dışına çıkılmak zorunda kalacağız. Tarih konu bütünlüğü sağlamadan ilerleyemeyiz. Bunun için konularda bir bütünlüğün olması lazım.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Programın aniden uygulanması zorluğuna yönelik olarak K56 “Aşamalı bir şekilde müfredat uygulanmaya geçilmeli, böylece eksiklikler giderilerek daha işlevsel hale getirilecektir.” K50 ise “Sistem kademeli olarak gelmelidir, ilk yıl 5. sınıflara ikinci yıl 5. ve 6. sınıflara sonra 7'lere ve 8'lere aşamalı bir şekilde değişiklik yapılmalıdır.”, şeklinde önerisini ifade etmiştir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “Yeni Programda eksikliğini hissettiğiniz konular var mı? Varsa hangileridir?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Eksikliği Hissedilen Konulara İlişkin Görüşler

Konular	f
Atatürkçülük	31
Yok	26
Osmanlı Tarihi-Kronoloji	11
Tüm Konularda	8
Mezopotamya Uygarlıkları	8
Coğrafya	7
İnkılap Tarihi	7
Güncel	6
Yerel Tarih	5
Tarih	4
II. Dünya Savaşı ve Sonrası	3
Kadın Hakları	3
Değerlerimiz	2
Toplam	121

Tablo 6 incelendiğinde en çok Atatürkçülük (31), en az ise değerlerimiz (2) konularında bir eksikliğin hissedildiği ifade edilmiştir. Bunun yanında Osmanlı Tarihi-kronoloji (11), tüm konular ve Mezopotamya Uygarlıkları (8), Coğrafya ve İnkılap Tarihi (7), Güncel (6), Yerel Tarih (5), Tarih (4), II. Dünya Savaşı ve Sonrası ile Kadın Hakları (3) konularında bir eksikliğin

hissedildiği ifade edilmiştir. Ayrıca herhangi bir konuda eksiklik hissetmediğini ifade eden öğretmenlerde (26) bulunmaktadır.

Atatürkçülük konusundaki eksikliği K38 “5.sınıflarda konu içeriği olarak Atatürkçülük ile ilgili konuların tamamen çıkarılmış olması sağlıklı olmamıştır.”, K53 “Atatürk’ün hayatıyla ilgili konular daha fazla olmalı. Öğrenciler mesela 6.sınıfta nerdeyse Atatürk ile ilgili hiçbir şey öğrenmeden 7’ye geçiyor çünkü ders kitabında bununla ilgili sadece Atatürk’ün Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunu kurduğundan bahsediyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Osmanlı Tarihi-kronoloji konusundaki eksikliği K26 “Osmanlı Devletinde sadece sosyal hayata değiniliyor. Kronoloji takip edilmiyor öğrenciler olayların oluş sırasını kavrayamıyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Mezopotamya Uygarlıkları konusundaki eksikliği K61 “5.sınıflarda Anadolu ve Mezopotamya medeniyetleri konusunun 6.sınıfta verilmesi daha uygundu.” şeklinde ifade etmiştir.

Güncel konulardaki eksikliği E3 “Geleceğe dönük gelişmeler eksik kalmaktadır. Bunun için güncel olan eksikliklerin öğrenciye aktarılması gerekir.” şeklinde ifade etmiştir.

II. Dünya Savaşı ve Sonrası konusundaki eksikliği E5 “Eksiklikten ziyade Soğuk savaş dönemine inkılap tarihinde kısa ve öz şekilde önem verilmeli bugünkü dünyayı anlamak için o da gerekir.” şeklinde ifade etmiştir.

Kadın Hakları konusundaki eksikliği E46 “Kadın hakları ile ilgili bir konunun olması fena olmazdı. Eşit bir ülkede yaşıyorsak çocuklara kadın haklarının da neler olduğunu öğrenmesi gerekir.” şeklinde ifade etmiştir.

Değerlerimiz konusundaki eksikliği E17 “Toplumumuz sürekli değişiyor. Bir toplumu sağlam tutan onun değerleridir ama programda değerlerimiz çok eksik.” şeklinde ifade etmiştir.

Eklenecek herhangi bir konunun olmamasını K6 “Konularda bir eksiklik yok, bu şekilde öğretilmesi gayet iyi.” şeklinde ifade etmişlerdir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “Bugünkü programda Atatürkçülük konularının azaltılması konusundaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. 2017 Sosyal Bilgiler Programında Atatürkçülük konularının azaltılması durumu ve bunun gerekçelerine ilişkin görüşler

Durum	Gereke	f	Toplam
Azaltılmamalı	Olmazsa olmaz konular olduğu için	16	64
	Ülkenin kurucusunun unutturulmaması için	13	
	Atatürk’ü hissetmeleri için	12	
	Milli duyguların verilmesi için	10	
	Konuların daha anlaşılır hale getirilerek verilmesi için	9	
Yüzeysel vatanseverlerin yetişmemesi için	4		

	Kavrama güçlüğü çekilmesi	20	
Azaltılmalı	Konunun çok fazla verilmesinin ilgisizliğe neden olması	14	40
	Her konu için bağlantı kurmaya gerek olmaması	6	
Azaltılmamıştır	-	6	6
Toplam			110

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenler, Atatürkçülük konuları programda azaltılmamalı (64), azaltılmalı (40) şeklinde görüş bildirmişken bazı öğretmenlerde (6) Atatürkçülük konularının azaltılmadığını (6) ifade etmişlerdir.

Atatürkçülük konularının azaltılmaması gerektiği ile ilgili olarak K59 “Atatürkçülük konularının çıkarılmasını sakıncalı buluyorum. Kurtuluş mücadelesini, cumhuriyeti, vatan, bayrak, millet sevgisini, insani değerleri, demokrasi, çağdaşlaşma gibi bizi biz yapan birçok olgunun temelini bu konulara borçluyuz.”, K22 “Atatürkçülük konularının azaltılmasına şiddetle karşıyım ülkemin kurucusu ve onun yaptıklarını tüm öğrenciler öğrenmeli ve yaşatmak için çaba göstermeli”, K38 “Milli duyguların azalmasına yol açabilecek bir karar olarak değerlendiriyorum. Kesinlikle milli duyguları temelden vermeye yönelik bazı kavram ve olaylara programda yer verilmeliydi.” E5 “Ülkenin kurucusu ve yaptıklarının tam olarak öğretilmemesi yüzeysel bilgi sahibi olup yüzeysel vatanseverler yetiştirmek beni çok üzüyor ve ülke geleceği için kaygılandırıyor.” şeklinde gerekçelerini ifade etmişlerdir.

Atatürkçülük konularının azaltılması gerektiği ile ilgili olarak K6 “Eski programda 5. sınıf düzeyinde Atatürkçülük ilgili kazanımların beklentisi öğrenci seviyesinin üzerindeydi yeni programda özellikle 5. sınıfta yapılan sadeleştirme yerinde olmuş 8. sınıfta çocukların biliş ve duyuş seviyeleri biraz daha soyut öğeleri kavradığı için aynı şeyleri 8.sınıf düzeyinde zaten detaylı veriyoruz.”, K7 “Öğrenciler de sürekli Atatürkçülüğü vurgulamak onlarda bazen ilgisizliğe yol açabiliyor bunun önüne geçebilmek için konuyu onların anlayacağı ve severek dinleyeceği şekilde programa serpiştirmek en doğrusu.”E35 “Atatürkçülüğü işlerken her konuyla bağlantı kurulması gerekiyordu. Sadeleştirmeye bunun önüne geçildi. Çünkü çocuk gerekli bağlantıyı kuramıyordu.” şeklinde gerekçelerini ifade etmişlerdir.

Atatürkçülük konularının azaltılmadığı ile ilgili olarak E8 “Azaltılmadı sadece 8. Sınıfların bile zorlandığı ilke inkılap eşleştirmeleri 5. sınıflardan çıkarıldı.” şeklinde gerekçelerini ifade etmişlerdir.

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin “Programa eklenmesi ya da çıkarılması ile ilgili önereceğiniz durumlar nelerdir?” sorusuna yönelik verdikleri cevaplar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Eklenmesi Ya Da Çıkarılması Durumu İle İlgili Önerilere İlişkin Görüşler

Durum	Öneri	f	Toplam
	Atatürkçülük Konuları Arttırılmalı	19	
	Ders Saati Arttırılmalı	7	
Eklemeler yapılmalı	Coğrafya Konuları Eklenmeli	6	43
	Vatandaşlık Konuları Eklenmeli	4	
	Görsellik Arttırılmalı	3	
	Tarihi Konular Arttırılmalı	2	

	Gezi-Gözlem Konuları Arttırılmalı	1	
	Vatanseverlik Daha Çok İşlenmeli	1	
Çıkarılma/Azaltılma yapılmalı	Kazanımlar Azaltılmalı	10	
	Konular Azaltılmalı	10	
	Medeniyetler Konusu Çıkarılmalı	7	29
	Harita konusu 5. Sınıftan Çıkarılmalı	1	
	Etkinlikler Azaltılmalı	1	
Düzenleme yapılmalı	7. Sınıf Konularının Toparlanması	11	
	Güncel Konulara Ağırlık Verilmeli	5	
	Somut Etkinlikler Geliştirilmeli	4	24
	Beceri Etkinlikleri Geliştirilmeli	2	
	Konular Disiplinlerle Bağlantılı Olmalı	1	
	Kitapların Daha İşlevsel Hale Getirilmesi	1	
Farklı Öneriler	Değerler Eğitimine Önem Verilmeli	5	
	Konular Sınıf Seviyesine Uygun Olmalı	3	
	Öğretmen Görüşleri Alınmalı	2	
	Milli Kültür Verilmeli	1	13
	Yapılan Bilimsel Çalışmaların Sonuçları Öğretmenlere Aktarılmalı	1	
	Öğretmenler Arası Koordinasyon Sağlanmalı	1	
Öneri yok	Herhangi Bir Önerinin Olmaması	29	29
Toplam			138

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenler, programa eklemeler yapılmalı (43), programdan çıkarma yapılmalı (29), düzenleme yapılmalı (24) ve farklı öneriler (13) olarak 4 tema altında önerilerde bulunmalarının yanında önerisi olmayan (29) öğretmenlerde bulunmaktadır.

Programa eklemeler yapılması ile ilgili olarak E18 “5. sınıflardan çıkarılan ilke ve inkılaplar yerine Atatürk’ün çocukluğu ve eğitim hayatı eklenebilir.”, E19 “Ekleme olarak daha fazla coğrafya ve mekânsal düşünme becerisini geliştirecek konular olabilir.”, K26 “Sosyal bilgiler dersi her vatandaşın bilmesi gereken konuları içerir bu sebeple vatandaşlık ve insan hakları dersinin yeniden müfredata girmesi gerekir.”, E43 “Zamana uygun konular olmalı ve videolarla desteklenmeli görsellik arttırılmalı.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Çıkarılma/Azaltılma yapılması ile ilgili olarak K6 “7. sınıf programında 3. ünite konu bütünlüğü söz konusu değil. Ya verilecek kazanım azaltılıp bütünlük sağlanabilir ya da ders sayısı arttırılıp tarihi olaylar bütünlük halinde verilebilir.”, K14 “Özellikle 6. sınıf konularının biraz daha azaltılması ve 7 sınıf Osmanlı Devleti konularının daha düzenli hale getirilmesi kanaatindeyim.”, K9 “5 sınıflarda nasıl inkılaplar ağır geliyorsa öğrenciye ilk çağ uygarlıkları da ağır geliyor seviyesine uygun değildir.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Düzenleme yapılması ve farklı öneriler ile ilgili olarak K30 “Bence okullarda öğretimden ziyade eğitime ağırlık verilmelidir. Ahlaki değerler kazandırılmadığı müddetçe verdiğimiz öğretim amacına ulaşmaz.”, E46 “Bütün konuların mutlaka günümüz ihtiyaç ve koşullarına uygun olarak güncel tutulması/bağ kurulması ve ona göre düzenlemelerin yapılması gerekir.”, E3 “Eğitimde uygulamaya dönük öğrenci aktivitesini sağlayacak önerilerin oluşturulması, ders işleme süreciyle ilgili bilimsel çalışmaların yapılması veya yapılan çalışmalardan haberdar edilmesi, öğretmenler arası koordinasyonun derinleştirilmesi gerekir.” şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

Öneri Olmaması ile ilgili olarak E35 “Müfredat uygulandığı için herhangi bir önerim bulunmamaktadır.” şeklinde önerisini ifade etmiştir.

TARTIŞMA

2017 -2018 eğitim öğretim yılı itibari ile 4. ve 5. sınıflarda uygulamaya konulan 6. ve 7.sınıflarda ise 2018-2019 eğitim öğretim yılında uygulanacak olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının, Sosyal Bilgiler dersi öğretmenleri tarafından değerlendirildiği bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılıp hizmet içi eğitim aldığını belirten öğretmenlerin yarından fazlası verilecek eğitimin, eğitimi veren kişilerin donanımlı olmaması ve yetersiz kalması, alanla ilgili çok fazla bilgi olmaması uygulama süreciyle ilgili bilgi verilmemesi gibi durumlardan dolayı yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Bu bulgu, Aykaç (2007), Doğanay ve Sarı (2008), hem de Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan araştırmalarda da ortaya çıkan ortak bir sonuçtur. Ortaya çıkan sonuç 2005 programının tanıtımında yaşanan sıkıntıların 2017’de devam ettiğini göstermekte olup öğretmenlerin beklentilerinin karşılanmadığını ve hizmet içi eğitimlerin yeterli olmadığını göstermektedir.

Bu yetersizliğin giderilmesi konusunda bu eğitimlerin kimler tarafından nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili olarak öğretmenler bu eğitimlerin en çok akademisyenler tarafından az kişinin (15-20 kişilik gruplar) katıldığı bir grup eğitimi ile sınıf ortamında uygulamalı olarak, etkinlik düzenleyerek birebir olarak verilmesi gerektiğini, eğitimin içinde birebir yer almayan uzmanlar tarafından verilen seminer ve bilgilerin havada kaldığını ifade etmişlerdir. Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan 2005 Sosyal Bilgiler Programının değerlendirilmesi çalışmasında da hizmet içi eğitimi sunan kişiler (çoğunlukla müfettişler) de konuya hâkim değildirlir. Dolayısıyla, yeni program doğrultusunda sağlanan hizmet içi eğitim seminerlerinde yalnızca program değişikliğine neden gerek duyulduğu ve yeni programın temel felsefesi konularına değinildiğini belirtmişlerdir. Bu konuda çok daha kapsamlı bir eğitime gereksinim duyduklarını ifade eden katılımcılar, hizmet içi eğitimin öğretmenlerin iş yükü ve eğitim öğretim yılı takvimi göz önünde bulundurularak özenli bir şekilde planlanması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Ayrıca, kendilerine sağlanacak eğitim faaliyetlerinin, müfettişler ya da formatör öğretmenlerce değil akademisyenler tarafından sunulmasını ve özellikle sınıf içi etkinliklere yönelik ve uygulama ağırlıklı olmasını önermişlerdir. Bu durum daha önceki programın tanıtılmasında beklentinin aynı olduğunu ve bu durumun dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı programın değişikliğinin gerekçesini, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler doğrultusunda çağın gerekliliklerini, ferdin ve toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılamak şeklinde açıklamıştır (TTKB, 2017). 2005 ile 2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programından birini tercih etme durumunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu 2017 programını özellikle etkinliklerin daha fazla ve eğlenceli olması, kazanımların azalması açısından tercih ederlerken 2005 programını ise konu yoğunluğunun daha iyi olması ve ders esnasında kendilerine yol göstermesi, planlama kolaylığı açısından kılavuz kitabının olması sebeplerinden ötürü tercih edeceklerini ifade etmişlerdir. Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının değerlendirilmesi çalışmasında kendilerine eski (1999) ve yeni (2005) programlardan birini seçme ve uygulama şansı verildiği takdirde hangisini tercih edecekleri niteliğindeki soruya, on yedi öğretmen, yeni program, beş katılımcı ise eski programı tercih edecekleri şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu durum öğretmenlerin yapılan değişikliklere, eksikliklerine rağmen olumlu bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır.

2017 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında sadeleşmenin olması, kılavuz kitapların kaldırılması, Atatürkçülük konularının azalması, ünitelerin kaldırılıp, öğrenme alanlarının getirilmesi, becerilerin sayısının artması gibi değişimlerin olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenler öğrenci merkezli yönde bir değişimin olduğunu ifade etmiş olsalar da bu yönde değişim esasında 2005 programında meydana gelmiştir. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı program kılavuzunda da öğretmenlerin belirttiği gibi uygulanmakta olan müfredatların yoğun olan genel giriş bölümleri sadeleştirildiği, yenilenen müfredatlarda sadeleştirme ve içerik yoğunluğunun azaltıldığı yönünde ifadelere yer verilmiştir (TTKB,2017).

Öğretmenler, yeni programın uygulanmasında özellikle ders saati sayısının yetersizliği, programın öğrenci seviyesine uygun olmaması, müfredatın yoğun olması, ders kitaplarının yeterli olmaması, programın pilot uygulama yapılmadan aniden uygulanması gibi durumlardan dolayı zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için de haftada 3 saat olan ders saatinin süresinin artırılması ya da programdaki konuların sadeleştirilmesi gerektiği, program hazırlanırken bölgesel farklılıkların dikkate alınması gerektiği, öğretmen kılavuz kitaplarının tekrar olması gerektiği, öğretmenin yetersiz olduğu konularda hizmet içi eğitimler yapılması gerektiği, müfredat değişikliğinde aşamalı ya da pilot uygulanmaya geçilmesi durumunda eksikliklerin giderilerek programın daha işlevsel hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan 2005 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının değerlendirilmesi çalışmasında katılımcıların tamamını ders süresinin, programda belirtilen konuların öğretimi ve istenilen etkinliklerin gerçekleştirilmesi için yetersiz olduğunu, bazı katılımcılar ise kazanım sayısının çok fazla olduğu sorununu dile getirmişlerdir. Taş (2007), Dinç ve Doğan (2010) tarafından yapılan çalışmalarda da 2005 program değişikliği ile birlikte gündeme gelen öğretmen kılavuz kitapları, öğretmenler tarafından beğeniyle karşılanmış olup bu kitapların, dersleri planlamada kendilerine yol göstermeleri ve işlenen konuyla ilgili örnekleri kolayca bulmalarını sağlamada çok katkı sağladıklarını ifade etmişlerdir. 2005 programında yeni getirilen kılavuz kitabı uygulamasının 2017 programında kaldırılmış olması öğretmenler tarafından olumlu karşılanmamıştır.

Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin, *yeni programda eksikliğini hissettikleri konuların başında Atatürkçülük konuları gelmektedir*. Tay (2017) , Çelikkaya, Esen ve Kürümlüoğlu (2018) tarafından yapılan çalışmalarda da 2017 öğretim programında Atatürk ya da Atatürkçülüğün çok sınırlı şekilde yer verildiği ortaya konulmuştur. Çelikkaya, Esen ve Kürümlüoğlu (2018) bunun nedenlerinden biri olarak 2017 programı ile birlikte öğretmen kılavuz kitaplarının kaldırılması ve bu kaldırılmaya paralel olarak ta bu kitaplardaki Atatürkçülük ile ilgili açıklamalar ve uyarılar bölümünün kaldırılmış olmasını göstermektedir.

Atatürkçülük konularının azaltılması konusunda öğretmenlerin yarıdan fazlası azaltılmaması gerektiğini ifade etmişken yarıya yakını da azaltılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Özellikle ülkenin kurucusunun unutturulmaması, Atatürk'ü hissetmeleri ve ülkenin kurucusu ve yaptıklarının tam olarak öğretilmemesinin yüzeysel bilgi sahibi olan yüzeysel vatanseverler yetiştirmeye neden olacağından dolayı Atatürkçülük konularının azaltılmaması gerektiği ifade edilmiştir. Sürekli Atatürkçülüğü vurgulamanın öğrencilerde ilgisizliğe yol açabileceği, İnkılap Tarihi dersinde verildiği için sosyal bilgiler dersinde fazla verilmesine gerek olmadığı gibi gerekçelerden dolayı azaltılması gerektiği ifade edilmiştir.

Programa eklenmesi ya da çıkarılması ile ilgili öneriler ile ilgili olarak öğretmenlerin yarıya yakını eklemeler yapılmasını istemişlerdir. Öğretmenler, özellikle daha önceki sorulardaki cevaplarla tutarlı olarak Atatürkçülük konularının ve ders saati sayısının artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kazanımların azaltılması, medeniyetler ve 5.sınıfta harita ve konularının da çıkarılması gerektiğini bunun yanında öğretmenlerin uygulamalarına katkı sağlayacak bilimsel çalışmaların sonuçlarından öğretmenlerin haberdar edilmesi gerektiği de ifade edilmiştir.

Elde edilen bulgular çerçevesinde yapılabilecek öneriler ise şöyle ifade edilebilir:

- ✓ Öğretmenlere programın içeriği ve uygulanması ile ilgili olarak uygulamalı olarak programı hazırlayan tarafından hizmet içi eğitim seminerleri kapsamında eğitim verilebilir.
- ✓ Programla ilgili sorunları ortaya koyan çalışmalardan da yararlanarak daha net kararlar verilerek programın geliştirilmesi sağlanabilir.
- ✓ Uygulayıcılar tarafından programda eksikliği, fazlalığı, yanlışlığı belirtilen konular dikkate alınarak programda gerekli düzeltmeler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73, www.esosder.org adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 25. 03.2018.
- Çelikkaya, T., Esen, Z. ve Kürümlüoğlu, M. (2018) 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Programı 4.ve 5. sınıf ders kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10) ,118-136.
- Demirel, Ö. (2000). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-49.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2008). Öğretmen gözüyle yeni sosyal bilgiler programı: adana ilinde bir araştırma. *İlköğretim Online*, 7(2),468-484.
- Erden, M. (bt). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, V. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Program Geliştirme Merkezi,
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tarman, B., Ergür, Ş. ve Eryıldız, F. (2012). Yenilenen sosyal bilgiler programına dair bir değerlendirme, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,11(1),103 -135.
- Taş, A. M. (2007). Yeni sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,17, 519-532.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Varış, F. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. İstanbul: Alkım Yayınevi.